

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет гуманітарних наук
Кафедра культурології

Курсова робота

освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр

на тему: «Семіотика традиційного японського костюму – кімоно»

Виконала:

студентка 2-го року навчання,
спеціальності 034 Культурологія
Карпінська Софія Сергіївна

Керівник:

Капранов Сергій Віталійович
Доцент
Кандидат філософських наук

КИЇВ 2022

Зміст

Вступ

Розділ 1. Генезис та розвиток японського естетизму в традиційному костюмі – кімоно

- 1.1. Історичний розвиток кімоно
- 1.2. Типи кімоно
- 1.3. Семантика використання кольору

Розділ 2. Культура носіння кімоно

- 2.1. Особливості вдягання кімоно
- 2.2. Релігійно-обрядові особливості
- 2.3. Правила носіння кімоно

Розділ 3. Семантика орнаментів кімоно

- 3.1. Загальна характеристика орнаментів
- 3.2. Геометричні орнаменти
- 3.3. Рослинні орнаменти
- 3.4. Природні орнаменти
- 3.5. Зооморфні орнаменти
- 3.6. Предметні орнаменти

Очікуваний результат дослідження

Список використаних джерел

Вступ

Дана робота присвячена дослідженню японського традиційного костюму – кімоно, і зосереджена на вивченні системи знаків та їх трактування, а саме: кольору й орнаментів. Актуальність теми полягає в поглибленні знань про глибинні процеси культурно-історичного розвитку, особливості сприйняття світу, менталітету японців. Головним завданням є розгляд кімоно як квінтесенції естетики традиційної Японії.

Розділ 1. Генезис та розвиток японського естетизму в традиційному костюмі – кімоно

1.1. Історичний розвиток кімоно

Запозичення китайської традиції носити шовкові халати у розумінні основоположної ролі формування японського традиційного костюму.

Засадничі тенденції розвитку кімоно в епоху Хейан (VIII-XII ст.) - період започаткування японського стилю. Особливість епохи: багат шаровий одяг із 15-20 шовкових халатів, що вдягалися одне на одне. [7].

Мода в період Камакура (XII-XIV ст.). Головні ознаки: спрощення костюму, кімоно-косоде - сучасний варіант костюму в XII-XIV ст. [11, с. 4].

Кімоно в період Едо (XVII-XIX ст.) як самостійний предмет мистецтва [7].

Головні ознаки: розпис, вишивка кімоно, популярність фурісоде, диктаторами моди є актори театру Кабукі.

Формування нового менталітету японців стосовно їхнього традиційного костюму завдяки прийняттю і допуску західних тенденцій. Ключові моменти: політика «цивілізованості і просвіти», зародження національного японського костюму в епоху Мейдзі, кімоно - одяг для усіх прошарків суспільства.

Дослідження особливостей сучасного співіснування японського, китайського, європейського, зокрема через призму лінгвістичної межі: відокремлення японського «свого», за допомогою ієрогліфу «ва», від «чужого» європейського, використовуючи ієрогліф «йо», та китайського – «кан». Поняття гармонії в контексті японського терміну «вафуку».

1.2. Типи кімоно

Представлення основних типів кімоно: учікаке – найформальніший костюм без поясу, домінуючий червоний колір; фурісоде має високий рівень формальності, вдягають на особливі випадки: вибори, повноліття, чайну церемонію тощо, шовковий, барвистий і багатодекорований костюм з довгими рукавами, який

мають право вдягати незаміжні; томесоде – костюм високого рівня формальності, з монами, мають право одягти лише заміжні жінки, відрізняється вкороченим рукавом і візерунком нижче обі; куротомесоде – чорне кімоно для заміжніх жінок високого рівня формальності, так як і в томесоде візерунок нижче обі; іротомесоде – менш формальне однокольорове кімоно для заміжніх жінок з рисунком нижче обі; комон – кімоно з мілким візерунком по усій площині костюма; хомонгі вдягають лише для прийомів, рисунок завжди з'єднується на швах; одорі – синтетичне просте кімоно, здебільшого носять танцівники через зручність і легкість костюма; іромуджі – однотонне кімоно без прикрас, здебільшого для чайних церемоній; мофуку носить на обряди погребіння, домінуючий чорний колір; юката – бавовняне літнє кімоно, найдоступніше в бюджетному плані; сусохікі – кімоно для гейши, відрізняється довгим шлейфом. Окремі типи національного японського костюму, як відображення строгості культури, дисципліни, естетики, представлення людини. Особливості вибору типу кімоно в залежності від обставин.

1.3. Семантика використання кольору

Лінгвістичне дослідження поняття «колір». Розгляд концепції Р.Барта, який розглянув культуру як систему, де мова є основою для усіх елементів культури, зокрема одягу [3]. Функції базових кольорів: червоного, білого, чорного – особливості трактування, символічне сприйняття. Принципи використання кольору відповідно до приналежності до тієї чи іншої соціальної групи, сезонності, індивідуальних обставин. Вплив іноземних культур на японське сприйняття кольору. Поняття «аой»: складності розуміння, особливості трактування, семантичні значення терміну.

Розділ 2. Культура носіння кімоно

2.1. Особливості вдягання кімоно

Лінгвістичний розбір терміну «кіцуке» – мистецтво вдягання кімоно. Розгляд ієрогліфу «цуке», що означає закріплювати, з'єднувати, як ключового елементу вдягання японського національного одягу. Опис складових елементів японського традиційного костюму: спідньої сорочки хададзюбан (肌 襦袢); власне «халат» кімоно або нагагі (長着); куртки хаорі (羽織); спіднього вузького поясу датедріме (伊達締め), що запобігає розхристуванню кімоно; мотузки косіхімо (腰紐), що закріплює кімоно на талії; великого поясу обі (帯); поясної пластинки обііта (帯板); широких шаровароподібних штанів хакама (袴); традиційних японських шкарпеток табі з окремим відділом для великого пальця на зразок рукавички [4, с. 193–194]. Символізм в правилах загортання і пов'язування кімоно. Різниця вибору кімоно за статево-віковим значенням. Сакральний зміст обі.

2.2. Релігійно-обрядові особливості

Відображення співіснування сінто і буддизму на традиційному японському костюмі. Традиції, обряди, свята, події, що передбачають собою обов'язкове загортання в кімоно: «представлення богам» одномісячної дитини, свято Шічігосан, повноліття, весілля, церемонії поховання, отримання університетського диплому, а також, на фестивалі, чайні церемонії, офіційні зустрічі, в театри, музеї – повна характеристика, важливість дійств, роль кімоно під час їх проведення.

2.3. Правила носіння кімоно

Виховний зміст кімоно на прикладі самурайського принципу «Бездоганний зовнішній вигляд – бездоганний дух». Шлях до гармонії через чистоту і шанобливість. Правила пересування в кімоно – не наступати, не сідати на стики татамі. Це робилося з метою самозахисту: ніндзя в Середні віки міг пролізти під підлогу і завдати удар кинджалом через стики татамі, а також як

показ поваги до родини, адже на стиках татамі часто зображались родинні герби. Родинні герби – мони як демонстрація урочистості костюма.

Розділ 3. Семантика орнаментів кімоно

3.1. Загальна характеристика орнаментів

Герб, орнамент і візерунок як єдине ціле в японській традиції. Особливості вибору візерунку в контексті віку, статі, приналежності до соціального класу, пори року. Провідна роль японської поезії у сприйнятті символічних особливостей кімоно через сезонні асоціативні слова-образи на прикладі робіт Мацуо Басьо, Йоса Бусона, Кобаясі Ісса та інших. Складання ансамблю вбрання: гармонічне поєднання орнаментів та їх сприйняття у суспільстві.

3.2. Геометричні орнаменти

Історія орнаментів з використанням геометричних фігур протягом усього періоду розвитку кімоно. Характерні візерунки для театрів Но і Кабукі, їх активне використання в костюмах акторів, серед таких: Хіґакі (паркан), Ічімацу (шахівниця), Ханабіші (квітка у формі ромба), Шьокко (верхня течія річки Яндзи) тощо. Дослідження міжнародних зв'язків, зокрема з Китаєм, через призму орнаментів. До прикладів віднести орнаменти: Каракуса (китайські трави), Саягата (переплетення манджі), Сейгата (морські хвилі). Систематизація геометричних візерунків за використанням центральної фігури, а саме: кола, трикутника, прямокутника, ромбу, квадрату, шестикутника – їх характеристика, особливості сприйняття, практика поєднання з рослинними і зооморфними орнаментами. Окреме значення морської [водної] тематики в геометричних орнаментах, серед таких: Аміме (сітка), Каґоґе (плетений кошик), Самекомон (шкіра акули), Рюсуй (потік), Сейгата (морські хвилі), Татеваку (висхідний потік), Шьокко (верхня течія річки Яндзи) тощо.

3.3. Рослинні орнаменти

Класифікація рослинних орнаментів відповідно до сезону. Дослідження розвитку міжнародних зв'язків в контексті ввезення квітів, дерев та іншої рослинності. Наприклад завезені бананові дерева з Китаю зображуються на кімоно і мають назву Башьо (бананове листя).

3.4. Природні орнаменти

Зображення багатогранного клімату на території Японії, трактування якого переноситься на національний костюм. Дослідження сприйняття японцями різних погодних умов, їх трактування, значення, символізм, побажання.

Представлені такі орнаменти як: Фудзісан (гора Фудзі), Інадзума (блискавка), Егасумі (серпанок), Кумо (хмари), Намі (хвиля), Удзумаки (вир), Юківа (сніжинка), Араре (град).

3.5. Зооморфні орнаменти

Класифікація зооморфних орнаментів за трьома групами істот: ті, які літають: Томбо (бабка), Чьо (метелик), Фукура-судзуме (скульптурний горобець), Хоо (фенікс), Коморі (кажан), Чідорі (кулик), Куджяку (павич), Цуру (журавель); ті, які плавають: Коі (короп), Каме (черепашка); ті, які бігають: Усагі (кролик), Кеманмон (грива лева). Окреслення символічності, сезонності, побажання. Дослідження запозичень зображень з Китаю.

3.6. Предметні орнаменти

Дослідження повсякденності усіх верств населення через аналіз відображених предметних орнаментів на кімоно. Вплив міжнародних зв'язків з Китаєм на значення і появу нових візерунків. Символічність орнаментів, сезонність і соціально-демографічні особливості представлених орнаментів: Ітомакі (котушка), Темарі (м'яч), Каса (парасолька), Огі (віяло), Курума (колесо), Макімоно (сувій), Тайко (барабан).

Очікуваний результат дослідження

Демонстрація впливу давніх традицій на сучасний світ Японії. Систематизація орнаментів японського традиційного костюму, виявлення того, що кожен візерунок трактується у позитивному сенсі і найчастіше пов'язаний з відображенням сезонності.

Список використаних джерел

1. Афонькина Е. Традиционный японский костюм. *Оригами*. 1997. № 3. С. 15–17.
2. Бази́ма Б. А. Психология цвета: теория и практика. СПб : Речь, 2005. 205 с.
3. Барт Р. Империя знаков / пер. з фр. Я.Г. Бражниковой. Москва : Праксис, 2004. 144 с.
4. Васильєва А. С., Матковський П. С. Дослідження форми, структури та колориту історичного костюму Японії з метою розробки колекцій жіночого одягу : Thesis. 2018.
URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/11372> (дата звернення: 22.06.2022).
5. Вовк Т. 88 орнаментів кімоно. Київ : Сафран, 2021. 112 с.
6. Главєва Д. Г. Традиционная японская культура: специфика мировосприятия. Москва : Восточная литература, 2003. 264 с.
7. Петрова И. В., Бабушкина Л. Н. Что вы знаете о японском костюме? Москва : Легпромбытиздат, 1992. 60 с.
8. Рибалко С. Б. Костюм та костюмна поведінка у класичній Японії. *Східний світ*. 2004. № 2. С. 90–97.
9. Руднева В. Katagami як традиційне японське мистецтво. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2011. № 53.
10. Фредерик Л. Повседневная жизнь Японии в эпоху Мэйдзи.
URL: <https://www.universalinternetlibrary.ru/book/22246/ogl.shtml> (дата звернення: 20.06.2022).

11. Хохаева З. З., Гогаева О. В. Анализ развития и композиции основных форм традиционного японского женского костюма. *Научный журнал «Костюмология»*. 2020. Т. 5, № 4.
URL: <https://kostumologiya.ru/PDF/13TLKL420.pdf> (дата звернения: 20.06.2022).
12. Шиманская А. С. Семиотика цвета в японской культуре : Диссертация на соискание учетной степени кандидата философских наук. Москва, 214. 221 с.
13. Японские трехстишия / пер. з яп В. Марковой. Москва : Художественная литература, 1973. 343 с.
14. Conlan F. Searching for the semantic boundaries of the japanese colour term 'ao'. 2006. URL: <https://ro.ecu.edu.au/theses/58/> (date of access: 02.07.2022).
15. Patricia J. Graham. Japanese Design: Art, Aesthetics & Culture. Tuttle Publishing, 2014. 160p.